

О. Д. Крупчан вважає, що публічне і приватне право взаємопов'язані, тому що приватне право фактично не існує без публічного. Окрім того, в процесі історичного розвитку грані між ними в деяких сферах стираються, виникають змішані приватно-правові та публічно-правові відносини [2, с. 40-41].

Проблемним для виокремлення публічного і приватного права є використання досить приблизних критеріїв їх розмежування. При характеристиці публічного права інколи вказується, що воно стосується виключно інтересів держави. Натомість ігнорується теза про те, що однією з визначальних його рис є імперативний метод регулювання.

Публічне право – це підсистема права, яка складається із сукупності норм, що регулюють державні, міждержавні і суспільні відносини [3, с. 359], тоді як приватне право різні автори характеризують його як підсистему права, галузь права, сукупність однорідних галузей права, один із зрізів, пластів права, збірне поняття, наукову абстракцію.

Наприклад, О. Ф. Скакун вважає, що приватне право – це підсистема права, яка складається з сукупності погоджених норм, що регулюють майново-вартісні відносини й особисті немайнові відносини, структурно поділені на галузі, підгалузі, інститути [3, с. 359].

Натомість Є. О. Харитонов вважає, що приватне право – це сукупність правил і норм, що стосуються визначення статусу і захисту інтересів окремих осіб, які не є фігурантами держави, не перебувають у відносинах влади-підпорядкування щодо одне одного, рівноправно і вільно встановлюють собі права і обов'язки у відносинах, що виникають з їх ініціативи [4, с. 18].

Таким чином, можна зробити наступні висновки щодо розмежування приватного і публічного права у відповідності до визначених критеріїв:

1. За предметом регулювання. Публічне право регулює відносини між державними органами або між державою і приватними особами (між нерівними суб'єктами), а приватне право – відносини приватних осіб між собою (між рівними суб'єктами).

2. За методом правового регулювання. Публічне право в основному базується на імперативному методі правового регулювання, а для приватного права домінуючим є диспозитивний метод.

3. Залежно від характеру інтересу. Публічне право орієнтується на задоволення публічних інтересів, а приватне – на задоволення приватних, корпоративних інтересів.

4. За характером волевиявлення суб'єктів права. Для публічного права характерне однобічне волевиявлення суб'єктів права, а для при-

ватного права – вільне волевиявлення суб'єктів при реалізації своїх прав.

5. За характером норм права. Публічне право містить норми загальні і безособові норми, що мають нормативно-орієнтуючий вплив, і норми директивно-обов'язкового характеру, а приватне право – диспозитивними норми, що звернуті до суб'єктивного права і гарантують судовий захист.

Література

1. Кельман М. С. Юридична наука: проблеми методології / М. С. Кельман.– Т. : Тернограф, 2011.– 491 с.
2. Крупчан О. Деякі аспекти розробки теорії приватного і підприємницького права / О. Крупчан // Юридична Україна.– 2004.– № 6.– С. 39-42.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник / О. Ф. Скакун.– Х.: Еспада, 2006.– 776 с.
4. Харитонов Є. Традиція приватного права в Україні: між Сходом і Заходом (деякі питання методології розробки концепції приватного права в Україні) / Є. Харитонов // Юридична Україна.– 2003.– № 2.– С. 14-19.

УДК 340.142:347.9

Філік Н. В.,
к.ю.н., доцент,
Калістратов О.О.,
магістрант,

Національний авіаційний інститут, м. Київ, Україна

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ В СИСТЕМІ АКТИВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

Формування національної системи судових органів у сучасних умовах здійснюється під кутом зору міжнародних правових стандартів в зазначеній сфері. Так, наприклад, європейська модель судової влади передбачає функціонування судових органів як самостійної гілки влади з наявністю всіх ознак, що характеризують державну владу, більш значну позицію судовим актам приділяється і американською правовою системою. В європейській практиці судові органи вправі здійснювати у встановлених законом межах судову правотворчість, яка має бути спрямована на цілісність, безколізійність правового регулювання суспільних відносин шляхом прийняття відповідних судових актів, в тому числі і судових прецедентів.

Про актуальність даного питання свідчить і наукова позиція Л.А. Луць, яка стверджує, що в Україні сьогодні існує потреба у дослідженні судових прецедентів як джерела права України. Загалом, у наукових колах і досі триває дискусія про доцільність і можливість впровадження судового прецеденту в Україні у систему права України, хоча в принципі в приватному праві він уже має своє впровадження. З даного питання існують протилежні точки зору. Так, наприклад, Н. М. Пархоменко вважає, що на сучасному етапі визнання судового прецеденту джерелом права може розбалансувати систему розподілу влади, що не буде відповідати основним засадам правової, демократичної держави та суперечитиме існуючій сталій практиці державотворення і правотворення [1].

Відсутність однозначної відповіді на питання про доцільність запровадження та про існування судового прецеденту в Україні зумовлює потребу подальших досліджень у цьому напрямку.

Одна з характерних властивостей судового прецеденту, на думку Б. І. Швацької – це його здатність швидко пристосовуватися до динамічних змін матеріального світу. Разом з тим, ця гнучкість неможлива без оновлення системи права, без "очищення" від застарілих та суперечливих прецедентів [3].

Загалом, актуальність дослідження взаємовідносин між судовою правотворчістю та правосуддям, на думку Малишева Б.В., – є надзвичайно актуальним для правової системи України у світлі започаткованої у 2010 році масштабної судово-правової, яка триває і понині.

Так, усі акти судової правотворчості, на думку Малишева Б.В., за способом виникнення юридичної норми, яка в них міститься, поділяються на три види:

1) судові прецеденти, серед яких виділяють: а) креативні прецеденти; б) деклараторні прецеденти, у тому числі прецеденти тлумачення; 2) нормативно-правові акти, видані судовою владою, серед яких виділяють: а) роз'яснення вищими судовими органами змісту норм права; б) затвердження вищими судовими органами процесуальних правил розгляду справ; 3) квазіпрецеденти, серед яких виділяють: а) рішення органів конституційної юрисдикції з визнання неконституційними нормативно-правових актів та з надання офіційного тлумачення; б) рішення судів загальної юрисдикції зі скасування нормативно-правових актів на підставі їх невідповідності законодавству [4, с. 23].

Специфікою судового прецеденту є те, що він приймається при врахуванні специфіки конкретної справи, а зміст юридичної норми міститься у мотивувальній частині рішення суду, а його значення в теорії

цивільного права є значним, хоча і віднесення його до джерела права є дискусійним питанням. Проте, не усі судові прецеденти належать до результатів судової правотворчості, а лише ті, що містять норму права – судові нормативно-правові прецеденти. Так, наприклад, у нормативно-правових актах судової влади, на думку Малишева Б.В. містяться норми права, які є не результатом вирішення конкретної справи, а наслідком цілеспрямованої (так би мовити, у "чистому вигляді") правотворчої діяльності вищих судових органів. Характерною ознакою цих норм є те, що їх формулювання здійснюється або на підставі узагальнення практики вирішення певної категорії спорів, або вони являють собою процесуальні правила розгляду спорів.

У квазіпрецедентах міститься норма права, яка виникає у разі позитивного вирішення судом (у тому числі Конституційним Судом) справ зі скасування нормативно-правового акта або надання офіційного тлумачення, а відтак норма права завжди міститься у резолютивній частині рішення суду і є фактично основним результатом його діяльності в рамках вирішення певної справи [4, с.59].

Тому, з метою забезпечення реформування судової галузі та вдосконалення юридичної техніки судових органів необхідно, щоб в усіх випадках правозастосування дотримувались вимоги, що висуваються до подібного роду документів, а саме по формі документу, його змісту та порядку прийняття відповідних актів судових органів, інших процедурних моментах. Іншим моментом є необхідність усунення розбіжностей як між окремими статтями Цивільно-процесуального кодексу та, що особливо важливо, – це дотримуватися вимог щодо форми, змісту, викладених в нормативно-правових актах.

Література

1. Пархоменко Н. М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: дис. на здобуття наук. ступеня доктора юр. наук: 12.00.01 /Пархоменко Наталія Миколаївна.– 2009.– 442 с.

2. Малишев Б.В. Судова правотворчість як засіб досягнення мети/ Б.В. Малишев// Вісник Вищої ради юстиції.- 2011- №1.– С.47-62.

3. Шацька. Б.І. Судовий прецедент: форми обходу./Б. І. Шацька.- Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_gum/dip/2011_53/01_13.pdf.